

V.l.n.r.: Wilfred Alblas,
Herman Sieben,
Arjan Berkhuisen en
Henk de Vries.

foto Thorsten Ketzmar bewerking Pieter Joop

Wie is de beheerder van de Waddenzee?

De Waddenzee is dé parel van onze Nederlandse natuur, beweren velen. Een ondiepe zee, voedselrijk, dynamisch, beschermt achter de Waddeneilanden: groot, wijds en vol met leven. Sinds juni 2009 staat de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst. Wie is er niet in de buurt geweest voor een vakantie of een weekeindje uitwaaien? Maar, hoe wordt nu eigenlijk voor dit gebied gezorgd, door wie en waarvoor zorgt men dan? We vragen het aan de directeuren van vier relevante organisaties: Wilfred Alblas (Natuurmonumenten), Arjan Berkhuisen (Waddenvereniging), Herman Sieben (Staatsbosbeheer) en Henk de Vries (It Fryske Gea). Zij behoren het te weten.

— Pieter Joop en Pieter Schmidt (redactie)

> OM TE BEGINNEN: wat is de Waddenzee? Het lijkt alsof we aan vier motorliefhebbers vragen wat een Harley Davidson is; de ogen beginnen direct te fonkelen. “De Waddenzee is een ondiepe zee, met gigantisch veel bodemleven”, aldus Alblas. “Een zee die droogvalt waardoor allerlei vogels er kunnen foerageren, dat soort zeeën zijn er niet veel”, vult Berkhuisen aan. Ook Sieben is lyrisch en voegt de waarde in het grotere geheel eraan toe: “de Waddenzee is de motor in een delta van riviermondingen, overgang van zoet naar zout water, eilanden en de Noordzee”. De Vries stipt ook de knooppuntfunctie van de Waddenzee aan: “Het gebied is uiterst belangrijk voor allerlei *flyways* van trekvogels tussen Afrika, Europa en Azië”. De directeuren hebben hier duidelijk een gezamenlijke liefde en drijfveer: zo’n groot en waardevol natuurgebied, met gebruiksmogelijkheden op de eilanden en de vastelandskust nabij Weergaloos. “En”, zo demonstreert Alblas op een kaart, “je ziet pas echt hoe groot het is, wanneer je een ander bekend groot natuurgebied, bij voorbeeld het Fochteloërveen, er op dezelfde schaal in projecteert.”

Op water wordt niet gemaaid

Wie beheert de Waddenzee? Dat is nu het gekke, vinden de heren. De terreinbeheerders

Alblas: “Je ziet pas echt hoe groot de Waddenzee is, wanneer je een ander bekend groot natuurgebied, bij voorbeeld het Fochteloërveen, er op dezelfde schaal in projecteert.”

foto Natuurmonumenten

beheren terreinen op de randen van de vaste wal in Fryslân, Noord-Holland en Groningen en op de eilanden. Ze richten zich daarbij vooral op de duinen en de kwelders. Het Rijk beheert eigenlijk het casco (dijken, het rijshout op de kwelders en de vaargeulen, de veiligheid op het vasteland en het voorkomen van afkalving) en reguleert het gebruik (visserij, militaire oefeningen, scheepvaart, recreatie). Beheer dat nauwelijks op de Waddenzee zelf of op het grote geheel gericht is. “Daar heerst een vacuüm”, is het gezamenlijke gevoel. “Je hoeft er weliswaar niet te maaien of te plaggen, maar je moet wel iets in de hand houden: gebruiksfuncties, een vinger aan de pols van de natuurkwaliteit en ook voorlichting hierover is erg belangrijk.”

Waddenzee enkel beschermd door vergunningen

Van buiten bezien, lijkt het gehele bestuur over de Waddenzee een bord spaghetti: kronkelige lijntjes met veel begin- en eindpunten; wie trekt waaraan? Is daar duidelijkheid in te scheppen? De heren zijn unaniem: Wat je nodig hebt voor zo'n groot gebied is: beleid, bestuur en beheer. Het beleid geeft de richting aan waarin een gebied zich mag ontwikkelen en de manier waarop je dat wilt bereiken. Het bestuur zorgt ervoor dat dit op een weloverwogen

wijze gerealiseerd kan worden met inachtneming en afweging van alle belangen. Parallel aan de realisatie zorgt adequaat beheer ervoor dat het gebied zich kan blijven ontwikkelen zoals afgesproken en dat ingezette verbeteringen standhouden.

De werkelijkheid ziet er wat anders uit: Er bestaat een Regiecollege Waddengebied (zie kader op pagina 23). Voor de Waddenzee is op rijks- en provinciaal niveau beleid vastgesteld. Dit beleid wordt uitgevoerd door middel van vergunningen. Op het vlak van natuur is dit de Natuurbeschermingswet. Doordat met de decentralisatie de provincies op veel punten het bevoegd gezag zijn geworden, ontstaat de situatie dat naast het Rijk ook Noord-Holland, Fryslân, en Groningen ontheffingen kunnen verlenen voor allerlei activiteiten in en rondom de Waddenzee. Er vindt daarvoor per afzonderlijke vergunning een ecologische toetsing plaats aan de specifieke natuurwaarden die in de wetgeving verankerd zijn (Natura 2000). De verlening van iedere vergunning wordt hier beperkt afgewogen. Het recept is hier: kan het kwaad voor de natuur? Zo niet, dan mag het. Wat voor een afweging is dat? Er is geen bredere afweging: wat wil Nederland met de Waddenzee? Een totaal plaatje ontbreekt. Groningen geeft vergun-

ningen af, Fryslân doet hetzelfde en bezwaren worden bij de Raad van State beslecht. Op die manier kwam er afgelopen jaar een vergunningaanvraag voor het houden van speedboatraces waarbij de aanvrager moet aantonen dat significante effecten op natuur uitgesloten kunnen worden, en bezwaarmakers dit weer moeten ontkrachten, en de provincie de vergunning niet durfde te weigeren terwijl niemand zich afvroeg 'speedboatraces in dit natuurgebied, ehm... past dat wel?'

Nationaal Park

Zou het niet beter zijn om iets als een Waddenauteuriteit te scheppen? Weer zijn de heren unaniem: Dat afwegen van mensen en natuur in dit gebied, zien wij graag anders: er moet samenhang in zitten. Om samenhang te brengen in de visies van de natuurorganisaties hebben zij de Coalitie Waddenzee Natuurlijk opgericht (zie kader op pagina 23). Alblas: “In het verleden ontstond het Waddenfonds, een subsidiepot, gefinancierd uit de gasopbrengsten. Er werden eigenlijk nauwelijks subsidieaanvragen ingediend ten gunste van de Waddenzee zelf. De aanvragen die er wél waren waren gingen over het vasteland en waren erg hap-snap. Met het afsluiten van het mosselconvenant met de visserijsector begreep de toenmalige minister

LNV, mevrouw Verburg, dat het de natuurorganisaties niet ging om het 'wegpesten' van de visserij, maar om herstel van een rijke Waddenzee. Uiteindelijk heeft de minister er voor gezorgd dat het programma Naar een Rijke Waddenzee is gestart. Hierin werken overheden en natuurorganisaties samen. Doel hiervan is om meer planmatig en gezamenlijk de Waddenzee op een hoger plan te krijgen. Prima!

Wij streven in de coalitie naar een totaalvisie voor de gehele Waddenzee, waarin gebruik en beheer bij elkaar passen en op elkaar afgestemd kunnen worden. Als NGO's merken we dat – alhoewel we maar enkele gebieden in beheer hebben, een fractie van het totale oppervlak – dat afstemmen een must is voor zo'n groot gebied. Zo werk je namelijk aan de gebieden waar je voor verantwoordelijk bent én werk je gezamenlijk aan het gehele gebied waarvoor je verantwoordelijk voelt. Het lijkt ons logisch dat je in het grootste natuurgebied van Nederland gezamenlijk de schouders eronder zet en dezelfde kant op werkt."

Berkhuysen: "Een beheerder voor het hele gebied is er nu echter niet. Wie kan er nu insprin-

gen op de vraag: de Waddenzee, hoe maken we die beter, hoe beheren we die? Het zou ons inziens goed zijn om een Waddenorganisatie op te richten. Een autoriteit die over het geheel gaat en afwegingen kan maken tussen baggerwerkzaamheden in de Eemshaven, buitengaats zoutwinning van Fryslân, speedboatraces in de westelijke Waddenzee en foerageerplaatsen voor vogels, kinderkamers voor vissen en recreatie. En die de beheercyclus sluit: doelen stellen, monitoren, en maatregelen nemen, net zoals terreinbeheerders in andere natuurgebieden doen. En een autoriteit die het motorvermogen van de vissersschepen in de gaten houdt, net als al het medegebruik in en rondom de Waddenzee en ook goede contacten onderhoudt met deze gebruikers. Vergeet niet: de Waddenzee is een Werelderfgoed. Het is vrij normaal dat een Werelderfgoed één beheerder kent, en één aanspreekpunt, één ingang. Dat zou hier ook op zijn plaats zijn."

Sieben: "Vergeleken met een decennium terug weten we nu veel en veel meer van dit zoute ecosysteem. Abiotische processen, biotische processen: het ecologisch inzicht is er. Allerlei

activiteiten zijn in ontwikkeling en die moeten steeds beter matchen met de draagkracht en eisen van het Waddensysteem. Deze omstandigheden nodigen uit om de handen ineen te slaan en met elkaar dit gebied te verbeteren waar nodig."

Alblas: "We hebben het hier over het grootste natuurgebied van Nederland maar er is niet een beheerder die over het hele gebied iets kan zeggen. In Duitsland is de Waddenzee gewoon een Nationaal Park – met dus één baas – wel zo logisch. In Nederland is die titel inmiddels door dit kabinet van alle natuurgebieden afgehaald. Voor die toch kleine parken kan ik me nog wel voorstellen, maar dan moet je ook consequent zijn en echt grote gebieden als de Waddenzee wel een nationaal park durven noemen!"

Natuurgebied voor mens en dier

Welke plek is er voor de mens in dit gebied? De Vries: "Indien je er als land trots op bent dat je een gebied als de Waddenzee binnen de grenzen hebt en je ook in staat bent om het tot natuurgebied te bestemmen, dan kies je er impliciet voor om dit gebied natuurgebied te la-

foto Pieter Joop

Wad zit vol met leven.

ten zijn. Deze natuur hoeft echt niet altijd maar benutbaar te zijn. Wij als NGO's beseffen heel goed dat de Waddenzee een grote economische waarde vertegenwoordigt: recreatie, visserij, de eilanden... Dit gebruik hoort ook bij het gebied. Je kunt dit ook toestaan zolang je het systeem maar niet afbreekt”.

“Een systeem dat overigens nog steeds aan het veranderen is”, vult Berkhuisen aan. “Sinds de aanleg van de Afsluitdijk in 1932 is de Waddenzee zich aan het herstellen, zoekt het ecosysteem een nieuw evenwicht. Het zou jammer zijn als afzonderlijke activiteiten en vergunningen van afzonderlijke overheden er toe zouden leiden dat effecten zich opstapelen en de kwaliteiten die er nu nog wel zijn verder zouden aantasten.” Alblas: “We moeten veel vaker de vraag stellen: wat schiet de Waddenzee er mee op? Mensen zijn graag bereid bij te dragen aan een rijke zee.”

De beheerders zijn erg begaan met ‘hun’ stukjes vasteland in en rondom dit gebied. Tegelijkertijd zien ze – met een blik op de kaart van het gebied die aan de wand hangt – mogelijkheden en kansen die er volop liggen. Alblas: “Wij

beheren sinds 1916 het eilandje Griend. Maar dat is niet genoeg: alleen als de Waddenzee als geheel gezond is, er volop schelpdieren en vis in voorkomen, overleven de grote sterns en de kanoeten. Gezamenlijk schouder eronder en met elkaar dit gebied aansturen, dát is het recept. Berkhuisen: “Let wel, dit is geen badkuip met een plons zout water. Het is een enorm groot overgangsgebied: van land naar zee, van zoet naar zout, met open water en eilanden, met water uit de rivieren en uit de Noordzee, droogvallende platen, eb en vloed en allerlei dieren vanuit alle windstreken. De mooiste achtertuin van dit land, daar mogen ze in Den Haag ook wel trots op zijn. Besef wel dat veel mensen, heel veel mensen, toch vroeg of laat in dit gebied verblijven en er ook vaak terugkomen. We weten allemaal ook wel waarom.” <

redactie@vakbladnbl.nl

Arjan Berkhuisen: directeur Waddenvereniging. Natuurliefhebber, woont op Terschelling. Na studie bedrijfskunde (milieumanagement), carrière-switch via WNF naar de Waddenvereniging.

Herman Sieben: regiodirecteur Staatsbosbeheer-Noord. Familie afkomstig van Vlieland. Na studies sociale academie en sociologie werkzaam bij het IVN Natuur- en milieueducatie en drie provincies, daarna Staatsbosbeheer. Internationale positie steltlopers mede motivatie behoud Waddenzee.

Henk de Vries: directeur It Fryske Gea. Zoon van Friese boer/natuurbeschermer. Tijdens studie biologie onderzoeksproject bij It Fryske Gea en via o.a. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, provincie Fryslân en Arcadis weer terug bij It Fryske Gea.

Wilfred Alblas: regiodirecteur Natuurmonumenten-Noord. Als vogelaar vrijwilliger bij SOVON. Na studie milieu-economie (hoe omgaan met schaarse middelen) via rijksoverheid bij Natuurmonumenten. Waddenzee moet als geheel beheerd worden.

foto Pieter Joop

Regiecollege Waddengebied (RCW)

In het RCW werken rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samen aan de uitwerking van de strategische hoofdlijnen van het Waddenzeebeleid. Daarnaast heeft het RCW een coördinerende taak bijvoorbeeld voor de handhaving van wet- en regelgeving. Meer informatie: tinyurl.com/RCWaddengebied

Coalitie Wadden Natuurlijk

In de Coalitie Wadden Natuurlijk werken Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vogelbescherming, Waddenvereniging, Stichting WAD, Stichting Het Groninger Landschap, Landschap Noord-Holland en It Fryske Gea samen met overheden en bedrijven aan het herstel van de natuur in het Waddengebied. De samenwerking richt zich op een toekomst waarin de Waddenzee weer een rijke zee is, een zee met gezonde interacties met de natuur op de eilanden, de kwelders er omheen en de zilte gebieden achter de dijk. Meer informatie: tinyurl.com/waddennatuurlijk.

Programma Naar een rijke Waddenzee

Gestart in opdracht van het ministerie van LNV (nu EL&I) en het RCW. Doel is een gezonde en veerkrachtige Waddenzee die tegen een stootje kan, waar natuur en duurzaam gebruik hand in hand gaan. Overheid, bedrijfsleven en natuurorganisaties werken samen in het vinden van praktische oplossingen waarbij leren door doen centraal staat. Meer informatie: www.rijkewaddenzee.nl.